

O‘QUVCHILARDA INTERNETGA QARAMLIK SHAKLLANISHINING IJTIMOY-PSIXOLOGIK OMILLARI

Yunusova Go‘zal Sultonovna

Farg‘ona davlat universiteti psixologiya kafedrasida dotsenti, (PhD).

Annotatsiya. *Ushbu maqolada O‘quvchilarda internetga qaramlik shakllanishining ijtimoy-psixologik omillari hamda ushbu qaramlikni o‘quvchilar psixologiyasiga va ijtimoiylashuviga ta’siri masalasi yoritilgan bo‘lib, ushbu mavzudagi psixolog olimlarning ilmiy qashlari yoritilgan. O‘quvchilarda internetga qaramlik shakllanishini oldini olish uchun tavsiyalar ishlab chiqilgan.*

O‘quvchilar orasida internetga qaramlik bugungi dunyoda juda keng tarqalgan muammodir. Ota-onalar va psixologlar bolalarning virtual olamga tobora ko‘proq sho‘ng‘ib ketayotganini, voqelik muammolaridan uzoqlashishga yoki o‘yin-kulgi izlashga intilayotganini kuzatar ekanlar. Albatta, kompyuter va telefon bolaga juda ko‘p foyda keltirishi mumkinligini inkor etib bo‘lmaydi - bu bebaho ma‘lumot, o‘quv materiallari, qiziqarli kitoblar, filmlar, butun dunyo bo‘ylab yangi do‘stlar orttirish usuli va boshqalar. Uyda kam odam bo‘lgan noyob va qimmatli kitoblarni tarmoqdan topish oson. Ko‘pgina o‘yinlar sezilarli rivojlanish salohiyatiga ega - masalan, mantiqiy o‘yinlar va boshqotirmalar tahlil qilish, ulanishlarni topish va mantiqiy zanjirlarni tiklash qobiliyatini mukammal darajada rivojlantiradi. Ijtimoiy tarmoqlarda muloqot sizga muloqot qobiliyatlarini yaxshilash va chet tillarini o‘rganish imkonini beradi. Afsuski, kompyuterning barcha bu ajoyib xususiyatlari o‘smirlarning kompyuterga doimiy qaramligi ko‘rinishidagi salbiy tomonlarga ega. Biz o‘smirlar haqida gapiramiz, chunki yosh xususiyatlariga ko‘ra ular bunday psixologik kasalliklarning rivojlanishiga ko‘proq moyil bo‘lishadi, ammo shuni unutmasligimiz kerakki, yosh maktab o‘quvchilari ham, kattalar ham kompyuterga qaramlikni rivojlantirishi mumkin. O‘smirlik davrida Internetga qaramlik odatda ikkita turdan biri hisoblanadi: ijtimoiy tarmoqqa qaramlik yoki qimor o‘yinlariga qaramlik. Eng xavfli psixologlar rolli o‘yinlarni ko‘rib chiqadilar. Ayniqsa, o‘yinchi o‘yin dunyosini tashqaridan emas, balki o‘z qahramonining ko‘zlari bilan ko‘radiganlar. Bunday holda, o‘yinning bir necha daqiqasidan so‘ng, o‘yinchi o‘yin qahramoni bilan to‘liq identifikatsiya qilish lahzasiga ega. Gol urish kerak bo‘lgan o‘yinlar juda xavflidir katta miqdorda ball - ular o‘smirlarda qimor o‘yinlariga qaramlikning rivojlanishiga ham sabab bo‘lishi mumkin.

O‘quvchilarda kompyuterga qaramlikning oldini olish odatda boshqa qaramlik xatti-harakatlarining oldini olishdan farq qilmaydi. Eng muhim omil - bu oiladagi hissiy holat va uning a‘zolari o‘rtasidagi ma’naviy aloqadir. Agar bola o‘zini yolg‘iz his qilmasa va yaqinlari tomonidan noto‘g‘ri tushunilsa, giyohvandlikning rivojlanish ehtimoli kamroq bo‘ladi. Farzandingizga hayotning xilma-xilligini, kompyuter bilan bog‘liq bo‘lmagan o‘yin-kulgularni ko‘rsating. Farzandlaringiz bilan vaqt o‘tkazing, ularni, bolalar hiyoboniga olib boring, konkida uching yoki piyoda sayr qiling, do‘stlik munosabatlarini o‘rnatishga harakat

qiling. O‘zingiz va farzandlaringiz uchun kompyuter bilan bog‘liq bo‘lmagan yoqimli his-tuyg‘ular manbasini toping. O‘quvchilar o‘rtasida kompyuterga qaramlik haqida gapirish, hatto shaxsiy kompyuterlar va internet faqat elita uchun mavjud bo‘lganda ham yangray boshladi. Bugungi kunda kompyuter va simsiz aloqaning zamonaviy turlaridan foydalanmaydigan oila yo‘q. Bolalar to‘liq kompyuterlashtirish sharoitida o‘sadi va o‘zlari uchun boshqa hayotni tasavvur qilmaydi.

Maktab qoidalari ta'lim maqsadlarida texnologiyadan cheklangan va maqsadli foydalanishni nazarda tutadi. Ammo o‘yin-kulgi va dam olishda uy qurilishi hatolaridan qochish ota-onalarning kuchidadir. 7 yoshdan 17 yoshgacha bo‘lgan maktab o‘quvchisi psixologik shimgichdir. Nazoratsiz bolaning ruhiyatida salbiy xususiyatlar paydo bo‘lishi mumkin:

- har qanday shaklda elektron kontentni cheksiz, ochko‘z iste‘mol qilish: yangiliklar, o‘yinlar, videolar, filmlar;
- o‘zini yo‘qotish, haqiqat tuyg‘usini yo‘qotish, ustuvorliklarni buzish, o‘smirning dunyosi ekrandagi piksellarga bog‘liq bo‘la boshlaydi;
- ijtimoiy javobgarlikni, yosh majburiyatlarini rad etish;
- cheklangan aloqalar va muloqot qobiliyatlari, patologik xususiyatlar va xarakter aksentsiyalarining rivojlanishi;
- o‘rganishga va hatto o‘z oilasi hayotidagi voqealarga qiziqishning yo‘qolishi;
- kundalik ritmi, uyquni, ovqatlanishni, tozalikni va boshqalarni buzish.

Psixologik qaramlik asta-sekin shakllanadi: qiziqishdan sevimli mashg‘ulotlariga, keyin esa ehtiyoj va giyohvandlikka. Ushbu o‘zgarishlarning tezligi individualdir. Fiziologiya darajasidagi mexanizmlar (va bu eksperimental ravishda tasdiqlangan) alkogolizm va giyohvandlikning shakllanish bosqichlariga o‘hshaydi:

I-bosqich: asemptomatik. Qurilma bilan muloqot qilish zavqini his qilgan o‘smir hech narsani sezmaydi salbiy oqibatlar, lekin bunday o‘zaro ta'sirning afzalliklarini oqlashi mumkin. Bu xavfsiz va ijobiy deb hisoblanadi. Kompyuterdan “foydalanish” haotikdir. Ijtimoiy aloqalar saqlanib qolgan. Uyda muammo telefon va shaxsiy kompyuterning maqsadi, ulardan foydalanish qoidalari haqida yaxshi tuzilgan suhbat orqali tuzatiladi.

II-bosqich: qo‘shadi. Davriylik bir necha soatdan bir necha kungacha bo‘lishi mumkin, ammo uni juda aniq kuzatish mumkin. Misol uchun, har kuni bir vaqtning o‘zida o‘quvchi o‘yinga aylanadi va uni o‘ynash uchun bir necha soat vaqt sarflaydi. Tanlash erkinligi yo‘qoladi: o‘ynash yoki o‘ynamaslik. Bola boshqa o‘yinchilar oldida javobgarlik bilan himoya qiladigan va oqlaydigan ma'lum bir majburiyat paydo bo‘ladi. Standart muqova: “Men juda xotirjamman. Bu haqiqatda yashashimga halaqit bermaydi”. Bu holatni tuzatish uchun oila va maktabning shoshilinch aralashuvi zarur. Psixologik yordam prognozni sezilarli darajada yaxshilaydi, 80% dan ko‘prog‘i to‘liq davolanishi mumkin.

III-bosqich: giyohvandlik ustuvorligi. O‘quvchi virtual haqiqat olamiga kirib boradi, butun vaqtini unga bag‘ishlaydi, odatdagi hayoti va zavqini tashlab, giyohvandlik foydasiga qoladi. Bundan tashqari, chekish kabi yangi qaramliklar paydo bo‘ladi. Ushbu bosqichda davolanish va reabilitatsiya professional vositalar bilan amalga oshirilishi kerak. Psixolog

bilan bitta maslahat etarli bo'lmashligi mumkin. Siz tajribali psixoterapevt yoki hatto gipnolog yordamida giyohvandlikdan xalos bo'lishingiz kerak.

IV-bosqich: psixologik tekislikdan psixikaga o'tish. Fiziologik kasalliklar paydo bo'ladi (umurtqa pog'onasi, miya, ko'rish va ovqat hazm qilish organlari boshqalarga qaraganda ko'proq azoblanadi). Shaxsning degradatsiyasi, aloqalarni yo'qotish, haqiqatdan qochish, o'z joniga qasd qilish fikrlari, fikrlash, xarakter va xatti-harakatlarning o'zgarishi. Bolani qutqarish kerak! Ushbu bosqichda o'smirlarda kompyuterga qaramlikni davolash psixiatrga tashrif buyurishni talab qiladi. Engildan og'irgacha sakrash yoshga, hayotiy vaziyatga, vaqtga va moddiy imkoniyatlarga qarab o'zgaradi. O'quvchining kompyuterga qaramligini aniqlash uchun siz “bu qancha vaqtdan beri sodir bo'lmoqda?” emas, balki “bu shaxsiyatda qanchalik chuqur ildiz otgan?” deb so'rashingiz kerak.

Ko'pgina mutaxassislar turli mamlakatlardagi o'quvchilarda turli xil giyohvandlik (ikkinchi bosqichgacha) paydo bo'lishi yosh me'yorining bir varianti deb hisoblashadi. Bolalar kattalar dunyosini o'rganishga intilishadi va kattalar sevimli mashg'ulotlarini, shu jumladan kompyuterni sinab ko'rishadi. Ammo shunga qaramay, ota-onalarning e'tiborsizligini bu fikr bilan oqlamaslik kerak.

Ona bir yoki ikki soat bo'sh vaqt olishni xohlasa, u chaqaloqni televizor oldiga qo'yish yoki qo'lida mul'tfilm bilan planshetni berishning eng oson echimini ko'radi va allaqachon 2-3 yoshida, bola dunyoqarashida xatolikni shakllantira boshlaydi: planshet va mobil telefonsiz yashash, dam olish va muloqot qilish mumkin emas. Kamdan-kam hollarda va faqat ota-onalarning (o'qituvchilarning) yaqin nazorati ostida, kompyuter texnologiyalariga bo'lgan cheksiz ishtiyoq o'smirning sog'lom ishtiyoqi va kasbiy yo'nalishi shaklida bo'ladi. Statistika ko'ra, bu internetga qaram bo'lgan bolalarning atigi 0,5 foizida - yosh dasturchilar, veb-sayt quruvchilar va veb-dizaynerlarda sodir bo'ladi. Yosh avlodning barcha boshqa vakillari, afsuski, xavf ostida.

Kompyuter o'yini bolaga alohida hayajonni - o'z muvaffaqiyati va ahamiyatini his qilish imkonini beradi. Istalgan natijaga erishish zavqi va uni kutish hayajoni hayotdagi boshqa barcha quvonchlardan ko'ra jozibali bo'ladi. Kompyuter o'yinlariga yo'naltirilganligi yuqori bo'lgan bolalar subyektivlik parametrlarida past ko'rsatkichlarga ega: aks ettirish qobiliyati, tanlash erkinligi va buning uchun javobgarlik, boshqasini tushunish va qabul qilish, o'z-o'zini rivojlantirish. Kompyuter ishtiyoqi yuqori bo'lgan yosh o'smirlar faoliyat jarayonida o'zini o'zi boshqarish va o'zini o'zi boshqarishning etarli darajada rivojlanmaganligi bilan ajralib turadi. Tadqiqot natijalari kompyuter o'yinchilarining o'zini o'zi bilish vositasi bo'lgan aks ettirish qobiliyatining yomon shakllanganligidan dalolat beradi; hayotiy vaziyatlarda ular faoliyat turlarini, ijtimoiy doirani va o'zini namoyon qilish usullarini o'zgaruvchan tanlashda qiynaladilar. Birinchi guruhdagi yosh o'smirlarning irodaviy fazilatlarini ikkinchi guruhga qaraganda ancha past. Kompyuter o'yini yosh o'smirning haqiqiy hayotda qondirilmaydigan ehtiyojlarini qondirish vositasi, hayot muammolarini qoplash vositasi bo'lib xizmat qiladi. Shaxs xayoliy tarzda amalga oshirila boshlaydi o'yin dunyosi, va real hayotda emas, bu seriyani o'z ichiga oladi jiddiy muammolar shaxsni rivojlantirishda, o'z-o'zini anglash va o'z-o'zini hurmat qilishni shakllantirishda, shuningdek, shaxs tuzilishining yuqori sohalarida.

Yosh o'smirlarning yosh xususiyatlarini zaif irodali tartibga solish sifatida hisobga olsak, kompyuter o'yinlari bolalarni muntazam ravishda uy vazifalarini bajarmaslikka, shuningdek, o'tkazib yuborishga undashi ayon bo'ladi. maktab ishi, bolani maktabdan psixologik ajratish ham mumkin, buning natijasida barcha oqibatlariga olib keladi.

1. Ko'pincha uyda bo'lmagan ota-onalarning bolalari.
2. Doimiy band bo'lgan badavlat ota-onalar yoki ish bilan band bo'lgan bolalar.
3. O'sha kattalar bolalari ko'pincha bolaning band bo'lishi va o'yin so'rovlari bilan ularni chalg'itmasligi uchun qulaydir.
4. O'zlari kompyuter va internetga qaram bo'lgan ota-onalarning farzandlari.

Bolani kompyuter dunyosidan “olib tashlashga” harakat qilganda, ota-onalar xushmuomalalik bilan harakat qilishlari kerak. Taqiqlangan meva, siz bilganingizdek, shirin: qarshilik qanchalik ko'p bo'lsa, intilish kuchliroq bo'ladi. Siz bolaga hech narsa bermasdan kompyuterni kuch bilan tortib ololmaysiz. Stereotipik xatti-harakatlarni o'zgartirish kerak. Bola kompyuter yig'ilishlariga olib ketishga va uy vazifasini bajarishga odatlanganmi? Mutaxassislar, agar reaksiya 7 yoki undan ko'p marta takrorlansa, u ong ostiga o'tishini isbotladi. Boshqacha qilib aytganda, bola shunchaki unga aytilgan haqoratlarini eshitmaydi, bu uning uchun bezovta qiluvchi fon shovqinidan boshqa narsa emas. Bolalarning ruhiy holati butun oilaning farovonligi yoki disfunktsiyasining ko'rsatkichidir.

Odamlarning taxminan 10 foizi kompyuterga qaramlikka moyil. Eng xavfli yosh guruhi - 12-15 yosh. Bu yoshda kompyuter o'yinlariga qaramlik ko'pincha shakllana boshlaydi. Bolalar va o'smirlarning kompyuter o'yinlariga qaramligining zararini isbotlashning hojati yo'q. Bu erda hamma narsa aniq. Asosiysi, haqiqatdan ajralish, haqiqiy o'rnini bosadigan virtual dunyoga sho'ng'ish, boshqalar bilan haqiqiy o'zaro munosabat ko'nikmalarini shakllantirishga yo'qotish yoki to'siq.

O'quvchilarda internetga qaramlikni oldini olish uchun kompyuter texnologiyalariga qiziqish uyg'onmasdan oldin, ota- onalari ular bilan birga ko'prooq vaqt o'tkazishi hamda bola o'qishdan tashqari nima qila olishi haqida o'ylashlari lozim.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash lozimki, bugungi axborotlashgan jamiyatda ijtimoiy tarmoqlar va axborot kommunikatsiya texnologiyalari axborot almashinuvining asosiy vositasiga aylanib, jamoatchilik fikrini shakllantirishda hamda qadriyatlar transformatsiyalashuvida muhim ahamiyat kasb etadi.

Asosan bugungi axborotlashgan jamiyatning asosiy axborot tashuvchilari va o'quvchilar qadriyatlarini shakllanishiga ta'sir etuvchilar bloggerlar bo'lib qolmoqda shunday ekan asosan biz bloggerlar berayotgan avborotlarni tizimlashtirishimiz lozim.

Quyidagi fikrlarga rioya qilish orqali Internetga bo'lgan ishtiyoqni kamaytirishingiz mumkin:

1. Bo'sh vaqtlarida qilish mashq qilish: yurish, chopish, mashq qilish uchun asbob-uskunalar.
2. O'zingizni bir necha kun oflayn rejimda o'tkazing. Bu qisqa sayohatlar, qiziqarli joylarga tashrif buyurish bo'lishi mumkin.

3. Sayohat qilish va yangi odamlar bilan uchrashish sizning veb-ga asoslangan hayotingizni qayta ko‘rib chiqishingizga ta’sir qilishi mumkin.

4. O‘qishga, kitoblarga ko‘proq e’tibor berish kerak. Farzandingizga didiga qarab qiziqarli adabiyot yoki kitoblarni taklif qilishingiz mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Sh.M.Mirziyoyev “Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari sohasidagi loyihalarni boshqarish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” 2017 yil 29 avgustdagi PQ-3245-son qarori.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 13-fevraldagi PQ-4190-sonli “2019-2025-yillarda O‘zbekiston Respublikasi aholisining ruhiy salomatligini muhofaza qilish xizmatini rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi Qarori. <https://lex.uz/docs/-4201081>.

3. Abduazimov O. Axborotlashgan jamiyatda jamoatchilik fikri monitoringini ta’minlashda ommaviy kommunikatsiyalar sotsiologiyasining o‘rni (O‘zbekiston ommaviy axborot vositalarining 2001–2016 yillardagi materiallari misolida). Monografiya. –Toshkent: Fan va texnologiya, 2016. – B. 49–66.

4. Арипов А.Н. Закономерности и тенденции формирования информатсионного общества // Материалы научно-методического семинара. – Тошкент, 2013.

5. Афанасев В.Г. Человек, общество, управление, информатсия: опыт системного подхода. – М.: 2013. – 208 с.

6. Юнусова Г. //Результаты изучения представлений о будущем у подростков, воспитывающихся в неполных узбекских семьях// Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. – 2011. – №. 3. – С. 389-394.

7. Юнусова Г.С. //Развитие воображения молодежи и подростков, воспитывающихся в благополучных и неблагополучных семьях// Teoretical & Applied science. №. 6. 2013. 91-94.

8. Yunusova G.S. //To‘liq va noto‘liq oilalardagi ona shaxsining farzand ijtimoiy tasavvurlariga ta’siri// Psixol.f.d. ilmiy daraj. olish uchun yozilgan diss. avtoref.-T., O‘zMU 2019.

9. Юнусова Гузаль Султановна, Исроилов Абдоржон Ахатжон угли //ИЗУЧЕНИЕ ПРОБЛЕМЫ СЕМЕЙНЫХ ОТНОШЕНИЙ В ИССЛЕДОВАНИЯХ УЗБЕКСКИХ УЧЕНЫХ// Образование и инновационные исследования 2022 год. № 5. 284-287 стр.

10. □G.S.Yunusova //THE OUTCOMES OF A STUDY PREPARING BOYS AND GIRLS AT YOUNG AGE FOR FAMILY LIFE IN CONDITION OF UZBEKISTAN// The Way of Science. 2021. № 6 (88). 84-87 pages.

11. Yunusova G. S. //THE OUTCOMES OF A STUDY PREPARING BOYS AND GIRLS AT YOUNG AGE FOR FAMILY LIFE IN CONDITION OF UZBEKISTAN// The Way of Science. 2014. С. 84.

12. Юнусова Гузал Султоновна, Турдиматова Елноза Эркинжоновна //РОЛЬ СЕМЬИ В ПРОЯВЛЕНИИ АГРЕССИВНОГО ПОВЕДЕНИЯ У ПОДРОСТКОВ// Образование и инновационные исследования. 2022 год № 11. 378-381 стр.

13. Юнусова Гузаль Султановна. //Развитие воображения молодежи и подростков, воспитывающихся в благополучных и неблагополучных семьях// Theoretical & Applied Science. № 6 (2).2013. 91-94 pages.

14. Юнусова Гузаль //Особенности взаимоотношений родителей с детьми-подростками в полных и неполных семьях// Молодой ученый. 2015. № 13 (93). С. 757-760.

15. Yunusova Guzal Sultanovna //THE INFLUENCE OF THE MOTHER'S PERSONALITY IN RAISING THE SPIRITUAL CONSCIOUSNESS OF ADOLESCENTS// American Journal of Interdisciplinary Research and Development. Jun 9, 2022. 5, 111-115.

16. Yunusova Guzal Sultanovna //PSYCHOLOGICAL MECHANISMS OF CRIME PREVENTION AMONG TEENAGERS (FAMILY ASPECT)// American Journal of Interdisciplinary Research and Development, Oct 22, 2022. 9, 266-273 pages.

17. Гўзал Султоновна Юнусова, Исроилов Абборжон Ахатжон ўғли //ЎЗБЕКИСТОНЛИК ОЛИМЛАРНИНГ ТАДҚИҚОТЛАРИДА ОИЛАВИЙ МУНОСАБАТЛАР МУАММОСИНИНГ ЎРГАНИЛИШИ// Таълим ва инновацион тадқиқотлар. 2022 йил № 5. 284-287

18. Г.С.Юнусова //ВЛИЯНИЕ ВНУТРИСЕМЕЙНЫХ ОТНОШЕНИЙ НА ГОТОВНОСТЬ К СОЦИАЛЬНОЙ ЖИЗНИ ДЕТЕЙ// The Way of Science. 2018. № 2 (48). 77-79 pages.

19. Г.С.Юнусова //РЕЗУЛЬТАТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ МОТИВАЦИИ ПО ОТНОШЕНИЮ К ПОДДЕРЖКЕ И ОДОБРЕНИЮ У ДЕТЕЙ ПОДРОСТКОВОГО И ЮНОШЕСКОГО ВОЗРАСТА, ВОСПИТЫВАЮЩИХСЯ В ПОЛНЫХ И НЕПОЛНЫХ СЕМЬЯХ// Социальные науки и общественное здоровье: теоретические подходы, эмпирические исследования, практические решения: материалы III международной научно-практической конференции 20-21 апреля 2013 года. Прага. 83-87 стр.

20. Юнусова, Г. (2023). ЎСМИР ЁШЛИ БОЛАЛАРНИ ОИЛАВИЙ ҲАЁТГА МАЪНАВИЙ ЖИҲАТДАН ТАЙЁРЛАШДА ОНА ШАХСИНИНГ ТАЪСИРИ. Евразийский журнал академических исследований, 3(5 Part 3), 69-75.

21. Sultanovna, Y. G. (2023). Social-Psychological Factors Forming Deviant Behavior In Teenagers And Their Prevention. Eurasian Scientific Herald, 20, 151-155.

22. Sulstonovna, Y. G. Z. (2023). O 'SMIRLARDA ASSOTSIAL XULQNI SHAKLLANTIRUVCHI IJTIMOIIY-PSIXOLOGIK OMILLAR. Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities, 11(5), 1357-1367.

23. Sulstonovna, Y.G. Z., & Axatjon o'g'li, I.A. (2023). O 'ZBEK OILALARIDANIZO VA AJRRIMLARNINGYUZAGA KELISHINING PSIXOLOGIK OMILLARI. Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities, 11(5), 1348-1356.
24. Sulstonovna, Y. G. (2022). O'SMIRLARDA AGRESSIV XULQ ATVORNI NAMOYON BO'LISHIDA OILANING ROLI: Yunusova Guzal Sulstonovna, Farg'ona davlat universiteti. Psixologiya kafedrasida dotsenti, Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent Turdimatova Elnoz Erkinjon qizi, Fargona davlat universiteti. Psixologiya Ixtisosligi bo'yicha 2-bosqich magistratura talabasi. Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал, (11), 378-381.
25. Zakirova Muxabbat Sabirovna (2023). МАКТАВГАЧА YOSHGADI BOLADA O„ZI HAQIDAGI TASAVVURLARNING SHAKLLANISHI. Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities, 11(7), 104-113.
26. Sabirovna, Z.M. (2022). CHARACTERISTICS OF THE CHILD'S PERCEPTION OF THE ENVIRONMENT DURING THE PRESCHOOL AGE.
27. Zakirova, M., & Yuldasheva, M. (2022). Emotional well-being of children in preschool age. In Проблемы психологического благополучия (pp. 476-480).
28. Усмонов, Ш.А., Закирова, М.С., & Нуриддинов, Р.С. Ў. (2021). ИЛК ЎСПИРИНЛИК ДАВРИДА АҚЛИЙ ҚОБИЛИЯТЛАРИНИНГ ЭМПИРИК ТАҲЛИЛИ. Современное образование (Узбекистан), (9 (106)), 12-16.
29. Закирова, М.С. (2021). РОЛЬ УЗБЕКСКИХ И РУССКИХ НАРОДНЫХ СКАЗОК В ФОРМИРОВАНИИ ЛИЧНОСТНЫХ КАЧЕСТВ РЕБЕНКА. ПРОБЛЕМЫ ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО БЛАГОПОЛУЧИЯ, 325.
30. Закирова, М., & Юлдашева, М. (2022). Феномен одиночества как индивидуальный человеческий капитал личности студентов. In Человеческий капитал как фактор социальной безопасности (pp. 87-92).
31. Zakirova, M., & Sobirov, D.A. (2021). PSYCHOLOGICAL IMAGE OF THE STUDENT GROUP. IJTIMOIY FANLARDA INNOVASIYA ONLAYN ILMIY JURNALI, 1(4), 31-41.
32. Sabirovna, Z.M., & Vahobovna, A. O. (2022). CHARACTERISTICS OF PERSONALITY FORMATION IN THE SYSTEM OF VALUES. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 10(12), 1675-1679.
33. Zakirova, M. (2023). DEVIANT XULQ TURLARI VA UNING YUZAGA KELISH XUSUSIYATLARI. Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры, 3(7), 22-29.
34. Sabirovna, Z. M. (2023). МАКТАВГАЧА YOSHGADI BOLADA O „ZI HAQIDAGI TASAVVURLARNING SHAKLLANISHI. Finland International Scientific Journal of Education. Social Science & Humanities, 11(7), 104-113.
35. Topvoldiyevna, M.E., & Adxam o'g'li, X.A. (2023). ИССЛЕДОВАНИЕ ПРОЦЕССОВ МЫШЛЕНИЯ ДЕТЕЙ С НАРУШЕНИЯМИ РЕЧИ, ОБУЧАЮЩИХСЯ В

УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ. Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities, 11(1), 217-225.

36. Eleonora Topvoldievna Mirzajonova, Odinaxon Raxmanovna Parpiyeva //Modern Special Preschool Education: Problems and Solutions// Journal of Pedagogical Inventions and Practices. Vol. 9. 06-2022. 100-106 pages.

37. Mirzajonova, E.T. (2023). O ‘SMIR YOSHDAGI O ‘QUVCHILARDA AXBOROTDAN FOYDALANISH MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING ILMIY NAZARIY ASOSLARI. Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities, 11(3), 660-669.

38. Mirzajonova, E.T. (2023). INKLYUZIV TA’LIM OLAYOTGAN BOLALARNING O’ZIGA XOS XUSUSIYATLARINI PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK O’RGANISH. INNOVATION IN THE MODERN EDUCATION SYSTEM, 3(28), 185-192.

39. Э.Мирзажонова, А.Хомидов, Г.Мамажонова //АКТУАЛЬНОСТЬ ПЕРЕВОДА ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ МЕТОДИК// О’ЗБЕКISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI. 9-SON. 20.06.2022. 211-217 betllar.

40. Мирзажонова, Э., & Хомидов, А. (2022). КОМПЛЕКСНОСТЬ И ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ КОРРЕКЦИОННОЙ РАБОТЫ С ДОШКОЛЬНИКАМИ С НАРУШЕНИЯМИ РАЗВИТИЯ. Новости образования: исследование в XXI веке, 1(4), 209-219.

41. Mirzajonova, E., & Masharipov, D. (2023). SURUNKALI O’SIB BORUVCHI RUXIY KASALLIKLAR. Евразийский журнал академических исследований, 3(5), 90-94.

42. Мирзажонова, Э. (2023). ЖЕНЩИНЫ В РОЛИ КОНСУЛЬТАНТОВ-МАСЛАХАТЧИ - НОВЫЙ ТИП ЛИДЕРА КАК УЧИТЕЛЯ, ПОМОЩНИКА, ТРЕНЕРА. Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры, 3(8), 38-44.

43. Мирзажонова Э.Т. (2023). ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ И УСЛУГ ДЛЯ СЕМЕЙ С ДЕТЬМИ, ИМЕЮЩИХ ОСОБЕННОСТИ В РАЗВИТИИ, НА БАЗЕ МАХАЛЛИ. ACADEMIC RESEARCH IN MODERN SCIENCE, 2(20), 108-116.

44. Закирова, М. С. МУСИҚАНИ ИНСОН ПСИХОЛОГИЯСИГА ТАЪСИРИ. ТОШКЕНТ-2021, 21.

